

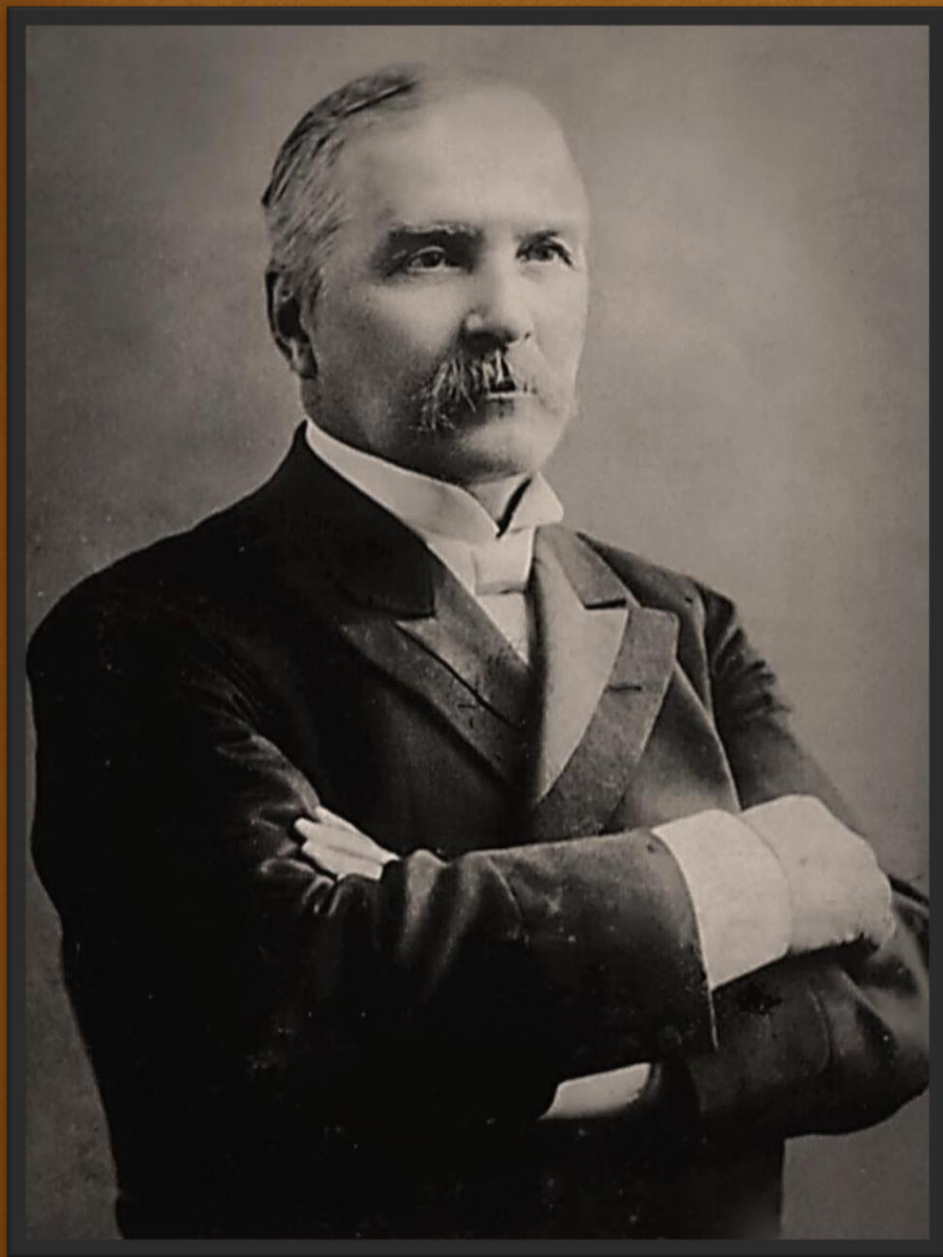
КУЛЬТУРА 11

Лекція #5:

Микола Лисенко

І НАЦІОНАЛЬНИЙ СТИЛЬ

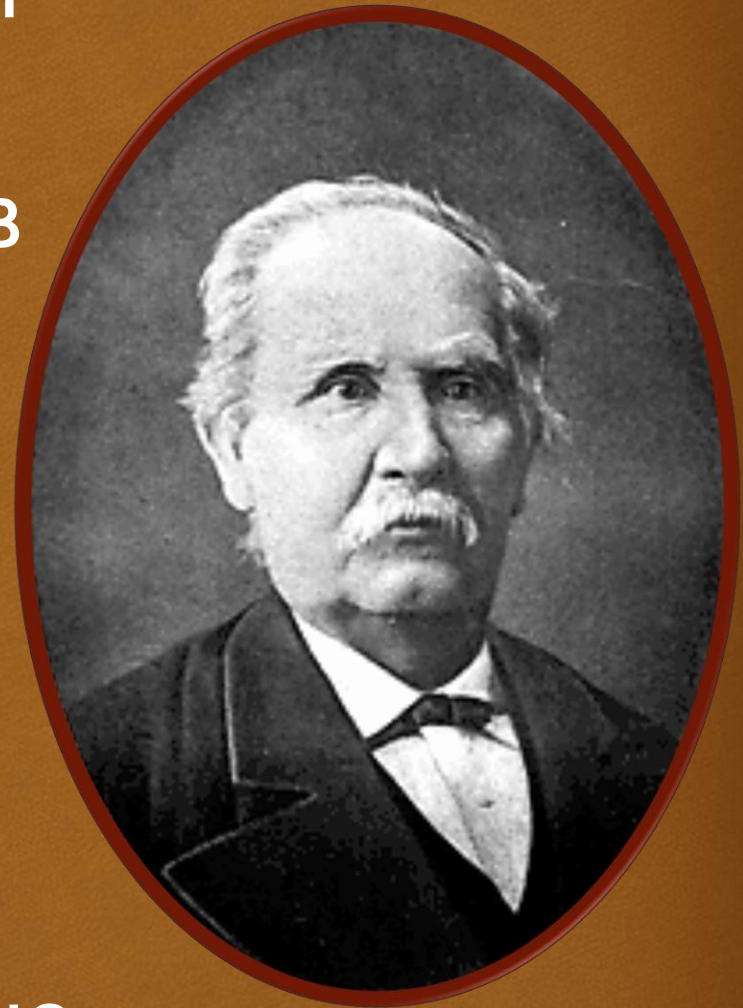
УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

Микола Лисенко

(1842-1912)
вважається
найбільшим
українським
композитором і
батьком
української
музики.

- ❖ Микола Лисенко народився 22 березня 1842 в селі Гриньки Полтавської губернії в родині дворянина - полковника Віталія Романовича Лисенка.
- ❖ Батько був високоосвіченою людиною, вдома розмовляв українською.

- ❖ Мати, Ольга Єреміївна, походила з полтавського поміщицького роду Луценків та з козацького роду Булюбашів.
- ❖ Освіту здобула у Петербурзькому Смольному інституті.
- ❖ Розмовляла майже винятково французькою і примушувала до цього всіх членів родини.

- ❖ Музичний талант проявив Микола Лисенко ще малим хлопцем, і мати зайнялася музичним вихованням хлопця ще із п'яти років життя.
- ❖ На науку, хлопця швидко відправлено в Київ.
- ❖ Поступив в гімназію в Харкові.
- ❖ Тут він часто виступав як молодий фортеп'яніст, на балях та музичних вечорах, виконуючи твори Моцарта, Бетговена, Шопена та імпровізації на народні пісні.

- ❖ Закінчивши гімназію, вступив на природничий факультет Харківського університету.
- ❖ Переїхавши до Києва в 1860-тому році, Лисенко перевівся до Київського університету, де у травні 1865 року захистив дисертацію з природних наук (biology) й одержав ступінь кандидата природничих наук.

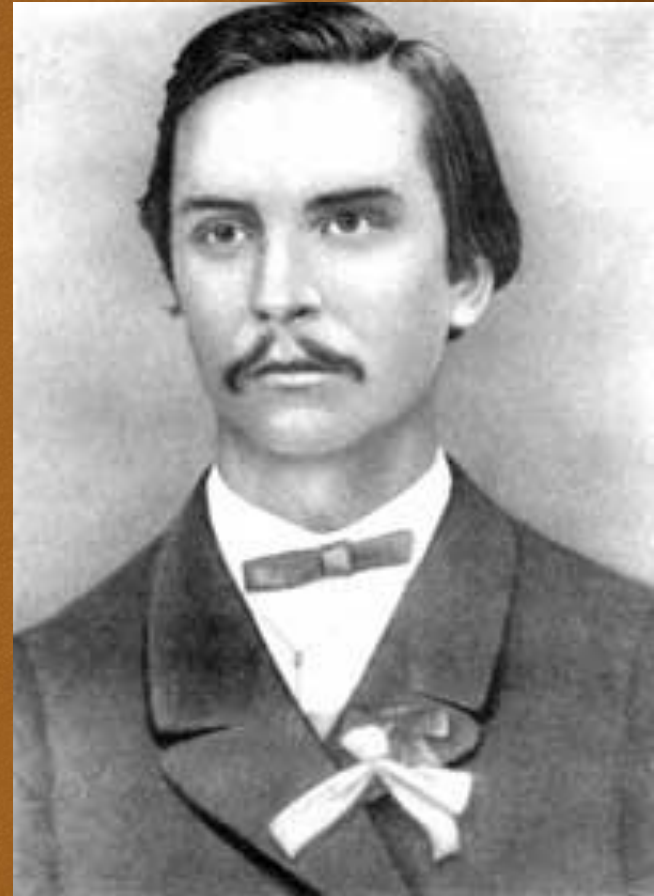
- ❖ В цей сам час, Лисенко, брав участь в українських громадах які видвигнулися в наслідок поезії Шевченка.
- ❖ Лисенко був членом «*Київської Громади*», був диригентом студентського хору, організував концерти української музики та почав займатися збіркою етнографічної спадщини українського народу.

- Товариство «*Київська Стара Громада*» 1874. Громада діяла між 1859-1876. Між членами: Михайло Драгоманов, Іван Нечуй Левицький, Михайло Старицький, Павло Чубинський та Микола Лисенко.

- ❖ В 1867 році, Лисенко виїжджає на науку музики в консерваторії в місті Ляйпциг, Німеччина.
- ❖ Тут вивчав теорію музики; композицію; удосконалив майстерство фортепяна, скрипки та органу; вчився теорію композиції.
- ❖ Тут Лисенко написав свої перші твори: 1-шу частину симфонії, симфонічну увертюру «*Ой запив козак, запив*», струнний квартет та тріо.

❖ Лисенко теж у Ляйпцигу видав свою першу збірку українських народних пісень для голосу й фортепіано, і написав свої перші твори на слова Тараса Шевченка: *«Заповіт»*, *«Ой одна я, одна»*, *«Туман, туман долиною»*.

➤ Микола Лисенко, 1869.

- ❖ Закінчивши чотирилітню програму за два роки, Лисенко повернувся до Києва, де захоплював публіку концертами фортепіана.
- ❖ В невдовзі почав їздити із виступами по цілій Україні, де виступав із творами європейських композиторів, яктакож із виступами власних композицій.

❖ В 1872 році відбулася перша вистава українського музичного театру в Києві — поставлена українською мовою оперета «*Чорноморці*», автором якої був Микола Лисенко.

➤ Арія «Цвіркуни» із оперети «Чорноморці», 1872, композитор М. Лисенко, лібрето Михайло Старицький.

- ❖ В 1875 році Лисенко виїхав до Петербургу щоб довершити науку в композитора Миколи Римські-Корсакова.
- ❖ Повернувшись до Києва, Лисенко починає невпинно працювати щоб розвинути українську музику, зібрати як найбільше етнографічної спадщини української народної музики, створити українську оперу, розвинути українські школи музики.

- ❖ В 1878 році, Лисенко долучився до експедиції на острів Хортиця, де брав участь у археологічних розкопах та збирав козацькі пісні та думи.
- ❖ Ця експедиція дала композиторові надхнення написати оперу *«Тарас Бульба»* на базі роману Миколи Гоголя.
- ❖ В опері включено безліч народних мелодій, та пісень яких нарід придбав як народні пісні: *Гей літа орел, Гей не дивуйте, добрії люди»,* та інші.

- Пісня Тараса «Гей літа орел», із опери «Тарас Бульба» 1890, музика Миколи Лисенка, за романом Миколи Гоголя. Виконує НРСУ і баритон Сергій Магера.

- ❖ Наступних 34 роки, Лисенко жив у Києві, та розїжджав з виступами по цілій Україні.
- ❖ Часто, приходи із виступів давав до шкіл, хорів, театральних ансамблів та інших громадських потреб.
- ❖ Організував щорічні Шевченківські вечори, допомагав творити сільські недільні школи, їздив по селах і містах щоб слухати та списувати музичну спадщину свого народу.

❖ В 1904 році, Лисенко відкриває першу в Україні національну Музично-драматичну школу (з 1913 року — Школа ім. М. Лисенка).

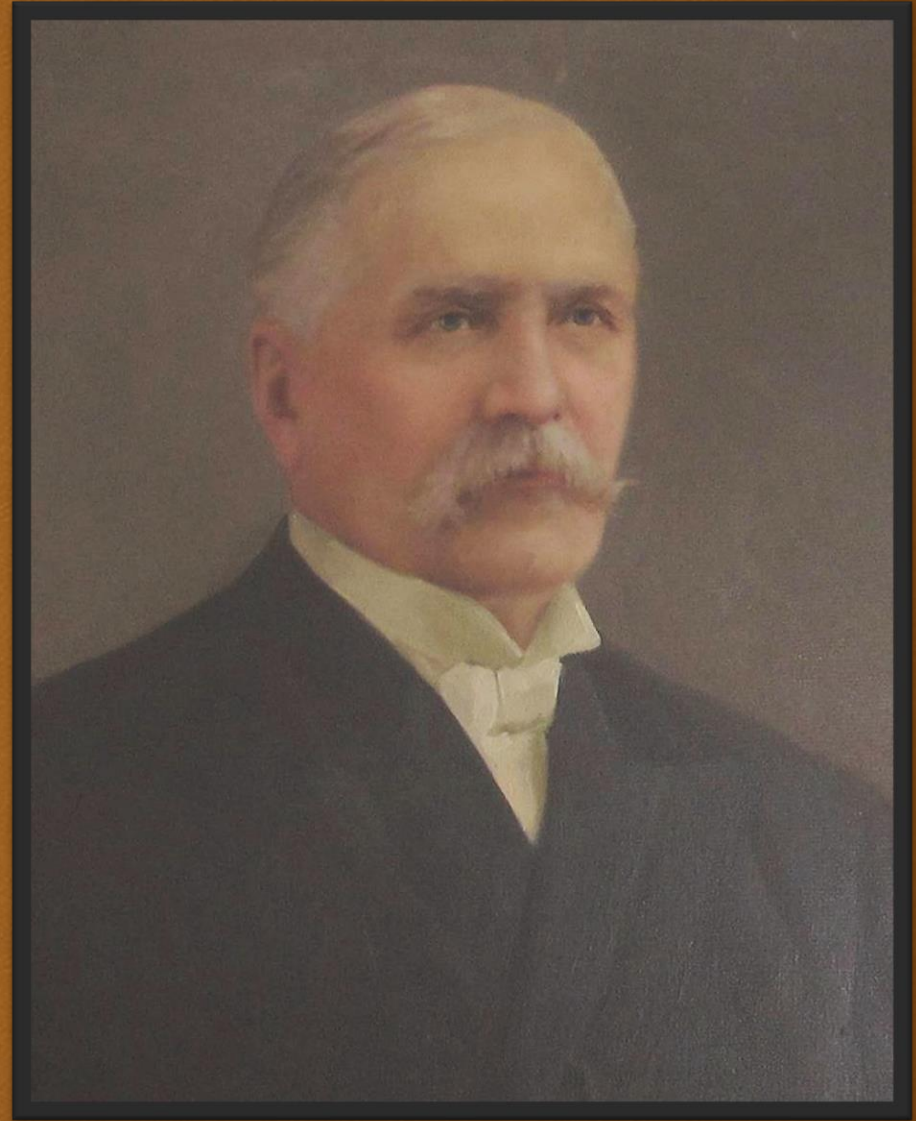
- ❖ Разом з диригентом/композитором Олександром Кошицею в 1905 році організував музично-хорове товариство «*Київський Боян*», головою якого був до кінця життя.
- ❖ За його працю для українського народу, в 1907 році царський уряд на коротко арештував композитора.
- ❖ Та навіть це не припинило працю Лисенка.

❖ 1908 року він став засновником та головою «Українського Клубу», де об'єднав видатних діячів української науки, культури та мистецтва таких, як Д. Антонович, О. Олесь, О. Пчілка, Л. Українка, М. Заньковецька, М. Садовський, та багато інших, для просвітницької роботи серед населення шляхом читання лекцій, рефератів, показом вистав, організацією подорожей.

- ❖ Лисенко помер 6-го листопада 1912 року в Києві.
- ❖ Похований на Байковому кладовищі в Києві.

Микола
Лисенко:
Творчість

❖ Спадщина творчості Лисенка колосальна, і включає власну композицію:

опери, оперети, дитячі опери, вокально симфонічні твори, симфонії, твори для тріо та квартетів, твори для скрипки, фортепяно, віолінчелло, композиції для хорів та вокальних ансамблів, обробки народних пісень, та деякі сакральні композиції.

Микола Лисенко
«Пливе човен»

виконує - Андрій Бондаренко

- «Баркарола» (Пливе човен), композиція для фортепіано, 1873, М. Лисенко.

- ❖ Оден із найважливіших заслуг композитора, це створення україномовної опери.
- ❖ До часів Лисенка, українські композитори писали опери італійською чи німецькою мовами.
- ❖ Лисенко написав 10 опер та оперет українською мовою, навіть що до 1905 року опера українською мовою була заборонена.

- ❖ Між Лисенка операми:
 - «*Андрасіада*» 1866-77;
 - «*Чорноморці*» 1872;
 - «*Відьма*» 1901, (незакінчена);
 - «*Сапфо*» 1896-1904;
 - опера-хвилинка «*Ноктюрн*» 1912.

❖ Найважливіші опери та оперети які написав Лисенко, це опери за романами та повістями Миколи Гоголя:

- *«Різдвяна ніч»*, 1874
- *«Утоплена»* за повістю *«Майська ніч»*, 1883
- *«Тарас Бульба»*, 1890

- Увертюра до опери «*Тарас Бульба*» 1890, музика Миколи Лисенка, лібрето Михайло Старицький за романом Миколи Гоголя.

❖ І за двома творами Івана Котляревського:

- *«Наталка Полтавка»* (п'єса І. Котляревського, вокальні номери аранжував М. Лисенко, 1889).
 - *«Енеїда»* (лібрето М. Садовського за І. Котляревським, 1910).
- ❖ *«Наталка Полтавка»* швидко стала найбільш популярною українською оперою, і ставлена по нинішній день усюди де живуть українці.

➤ Арія Наталки, із оперети *«Наталка Полтавка»*, п'єса Івана Котляревського, музика Миколи Лисенка.

❖ Лисенко теж написав три дитячі опери, які часто поставлені як і на професійних сценах, так і в аматорських театрах і в українських школах по цілому світі:

- *«Коза-Дереза»*, 1888
- *«Пан Коцький»*, 1891
- *«Зима і Весна, або Снігова кралея»*, 1892

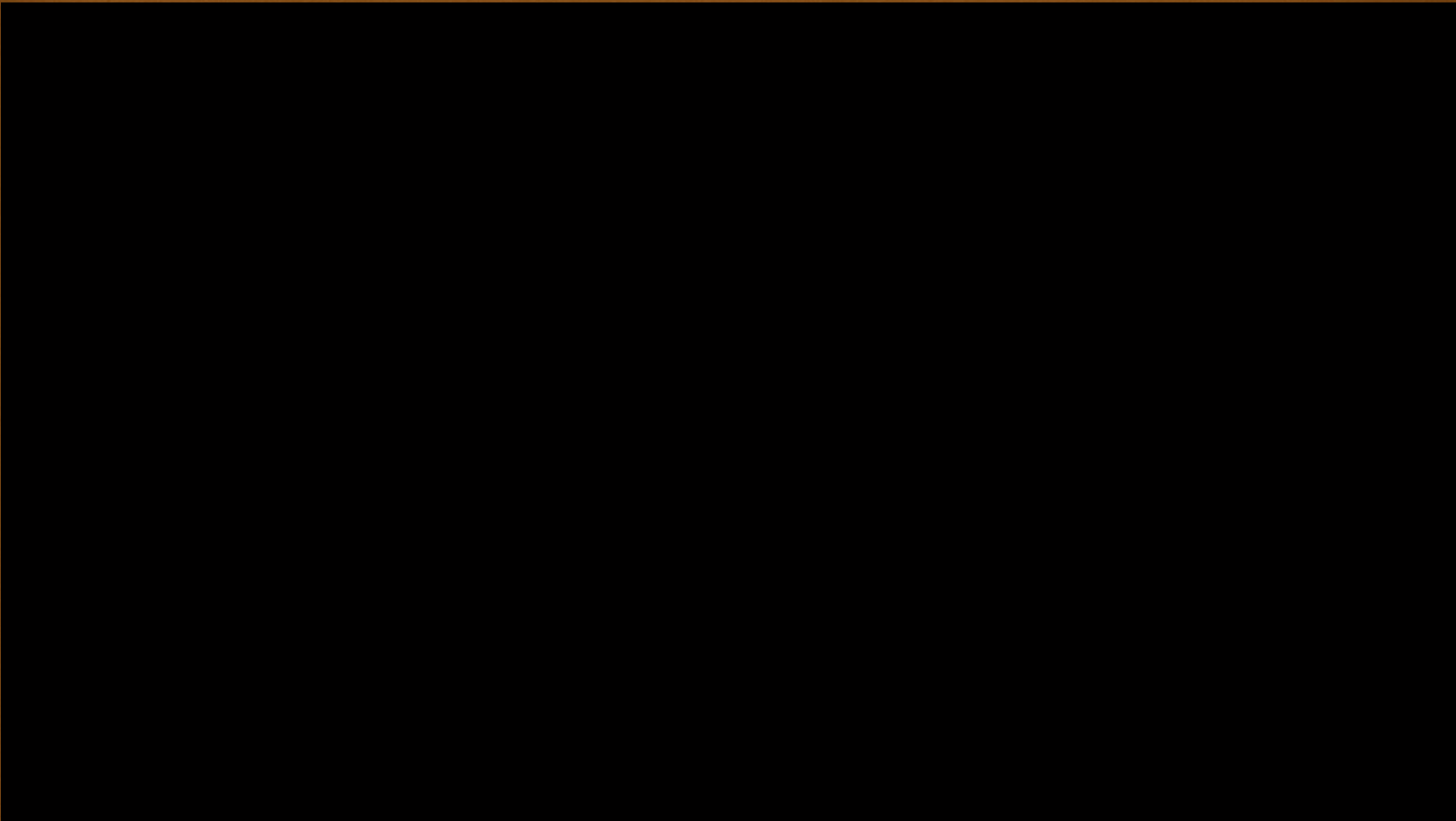
- Пісня кози, із оперети «Коза Дереза», музика Миколи Лисенка.

- ❖ Лисенко теж написав чотири головні вокально-симфонічні твори – кантати.
- ❖ Найкращими є дві кантати написані на слова Тараса Шевченка: «*Б'ють пороги*» (1878), та «*Радуйся, ниво неполитая*» (1883).

- Кантата «*Бють пороги*», музика Миколи Лисенка. Виконує орхестра та хор Українського Радіо, 2017.

- ❖ Лисенка твори вокальних ансамблів начисляють коло 200 пісень, та включають пісні, романси, та твори для хорів і для солістів.
- ❖ Лисенко часто писав пісні на слова сучасних поетів, включно із поезією Лесі Українки, Олександра Олеся, Михайла Старицького, Гребінки, Івана Франка та інших українських, російських та європейських поетів.

-
- «*Вічний революціонер*», слова Івана Франка, музика Миколи Лисенка. Виконує хороваї капели «*Дударик*», 2012.

- ❖ Проте найбільше пісень для хорів Лисенко написав на слова Тараса Шевченка.
- ❖ Між його музикою включаються пісні на поезію: «*Ой одна я, одна*», «*Садок вишневий коло хати*» (1868), «*Гетьмани, гетьмани*», «*По діброві вітер виє*» (1872), «*Іван Гус*», «*Ой діброво, темний гаю*» (1881), «*Іван Підкова*» (1903), «*Давидів псалм*» (1910), та інші.

- ❖ Все разом, Лисенко написав 84 пісень на слова кобзаря, Тараса Шевченка.
- ❖ Між найбільш знаними хоровими творами Лисенка на слова Шевченка, це його обробка (arrangement) поеми «Заповіт», (на яку написав музику Гордій Гладкий в 1870 році); музика на слова поеми «Думи мої, думи мої»; музика на слова поеми «Гамалія»; та багато інших.

-
- *«У Туркині по тім боці»* із композиції *«Гамалія»* на сл. Т. Шевченка, муз. М. Лисенко, 1881. Виконує *Капеля сліпих бандуристів*, 2017.

- ❖ Лисенко теж написав близько 70 композицій для сольових інструментів, яктакож дуети, композиції для камерних орхестр та симфонічних орхестр.
- ❖ Часто, ці композиції включають народні мелодії та теми, розроблені в класичному та романтичному стилях.

- *«Друга рапсодія на українські народні теми («Думка-шумка»)»*, М. Лисенко, 1877. Виконує Григорій Василієв, 2012.

❖ Це споеднання народної та класичної музики, ставить Лисенка у склад найкращих європейських народних композиторів 19 століття: Гріг, Сібеліус, Монюшко, Сметана, Глінка та інших.

Микола Лисенко
"Запорозький марш"

Mykola Lysenko
"Zaporozhian March"

- «Запорізький марш No.1», М. Лисенко, 1905. Виконує Національний Академічний оркестр народних інструментів України, диригент Віктор Гуцал.

- ❖ Проте, як уже згадано, Лисенко протягом свого життя теж виявив великі таланти поза композицією.
- ❖ Поперше як музичний виконавець великого масштабу.
- ❖ По друге, як диригент та педагог, який провадив школами, хорами та музичними групами.
- ❖ Але можливо найбільш важливим, це Лисенка праця як музичний етнограф.

- «Збірник українських пісень», зібрав Микола Лисенко, (106 сторінок), 1868.

- ❖ Починаючи ще студентом на університеті, Лисенко займався зібранням і записом українських народних пісень.
- ❖ Протягом свого життя Лисенко їздив по цілій Україні, та записав слова і музику до понад 600 народних пісень, чумацьких пісень, козацьких пісень та дум.

- «Збірник українських пісень – п'ята серія», зібрав і обробив Микола Лисенко, 1892.

- ❖ До хорового співу Лисенко теж додав колосальну спадщину обробок цих народних пісень.
- ❖ Лисенко записав музику, та обробив композицією майже усі пісні які записував підчас своїх етнографічних подорожей по Україні.
- ❖ Ці пісні попадають у кожен жанр, стиль та тему української пісні.

- *«За світ встали козаченьки»*, народна пісня, обробка М. Лисенка 1872.

- ❖ Завдяки Лисенку, ці пісні залишилися в українській етнорафічній скарбниці.
- ❖ Лисенко теж написав п'ять книжок про українські народні пісні, музичні інструменти та про козацькі думи.
- ❖ В 1874 р. Лисенко видав книжку про характеристику, майстерність та думи кобзаря Вересая, яка включала понад 30 сторінок музики кобзаря.

- «Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень, виконуваних кобзарем Вересаєм.», зібрав і обробив Микола Лисенко, російською мовою 1874.
- Перше видання українською мовою, Київ 1978.

Важливість
Творчості
Миколи
Лисенка

- ❖ Більше, як будь-хто інший, Лисенко спричинився до піднесення рівня української музики в 19-тому столітті.
- ❖ Завдяки йому, українська музика піднялася до рівня світової класичної музики, і його музичні твори як і етнографічна діяльність дали великий поштовх українському музичному життю другої половини 19-того століття.

- ❖ По друге, завдяки Лисенка етнографічній праці, українська народна пісня і музика стала його джерелом творчості.
- ❖ Лисенка поєднання народних мотивів та музики із романтичною класикою, показали українському народові як і світові надзвичайну красу української музики, та цим способом показав характер української душі.

-
- *«Молитва за Україну»*, духовний гімн України, муз. Миколи Лисенка, слова Олександра Кониського, 1885. Виконує хор ім. Г. Верьовки, 2010.

ПІДГОТОВИВ МГС. АНДРІЙ ПЕРЕКЛІТА

ШКОЛА УКРАЇНОЗНАВСТВА
ТОВАРИСТВА
“РІДНА ШКОЛА”
В ДЕТРОЙТІ

2020 – всі права застережені